

आर्थ

'अर्थ एव प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । — कौटिलीय अर्थशास्त्र
संपादक—प्रो. वा. गो. काळे ★ सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख १९ सप्टेंबर, १९४५

अंक ३७

* श्रीलक्ष्मी टेक्स्टाइल मिल्स लि., भोर *

(भोर संस्थान)

अधिकृत भांडवल : १५ लाख रु.

विक्रीस काढलेले व खपलेले भाग : साडेआठ लाख रु.

—: बोर्ड ऑफ डिरेक्टर्स :—

श्रीमंत सरदार खंडेराव रामराव विंचूरकर, पुणे

श्री. गणेश रामचंद्र साठे
बिस्किट कारखानदार, पुणे.

श्री. हरीहर रामकृष्ण करंदीकर
लक्ष्मीरोड, पुणे.

श्री. दत्तात्रय बाळकृष्ण फाटक
पायोनिथर डार्इंग हाऊस, पुणे.

श्री. माधव गणेश देसाई
एस. एन. राजर्षी कं. मुंबई, वगैरे.

ही गिरणी १९४४ सालीं सुरु झाली. गिरणींत तूर्त फक्त सूत निघते. भोर संस्थानने या गिरणीला टेक्स्टाइल इंडस्ट्रीव्हल भोर संस्थान हद्दीपुरती मोनापलीसारख्या खास सवलती दिल्या आहेत. भाटघर धरणाने उत्पन्न झालेल्या विजेच्या शक्तीवर ही गिरणी चालते. या मिलचे मॅनेजिंग एजंटस दि भोर मरकंटाईल एजन्सी लि. (भोर) हे आहेत. या कंपनीचे सध्याचे डायरेक्टर, श्री. देसाई, फाटक व करंदीकर हे आहेत.

या गिरणीचे चालू भांडवलाकरिता व वाढीकरिता ठेवी घेणे आहेत. ह्याबद्दल चौकशी मॅनेजिंग एजंटस, दि भोर मरकंटाईल एजन्सी लि. भोर यांजकडे करावी.

विविध माहिती

अमेरिकन इस्पितळांची विल्हेवाट

हिंदुस्थानांत एकूण १३ अमेरिकन इस्पितळे असून त्यांत ८,९७५ खाटांची व्यवस्था आहे. त्यांची पुढे विल्हेवाट कशी लावावयाची, हे ठरविण्याकरिता एक मंडळ. अमेरिकेतून येथे यावयाचे आहे.

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि. मुंबई

बराचशा वरील कारखान्यास ३१ मार्च, १९४५ अखेर संपलेल्या वर्षी १५३ हजार रुपये घसारा काढून व २ हजार रुपये बोनस देऊन ९,१४५ रुपये नफा उरला. क्यु. प्रे. भागास ५%, ऑर्डिनरी भागास ६%, रिझर्व्ह फंडांत २ हजार रुपये अशी नफ्याची वाटणी डायरेक्टर बोर्डांनी सुचविली आहे. श्री. पु. ग. मराठे हे वरील कंपनीचे मॅनेजिंग डायरेक्टर आहेत.

श्री. ग. स. मराठे ह्यांचे तैलचित्र

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि. चे संस्थापक व पहिल्यापासूनचे अध्यक्ष, आणि मराठे आणि कं. ह्या फर्मचे मुख्य भागीदार कै. ग. स. मराठे ह्यांचे तैलचित्र कंपनीच्या दिवाणखान्यांत लावण्यांत यावयाचे आहे. त्याचा उद्घाटन समारंभ ह्या महिनाअखेर होईल.

१९४४-४५ कर्जाची परतफेड

५% कर माफ १९४४-४५ चे कर्ज १५ ऑक्टोबर, १९४५ रोजी फेडून टाकण्याचे हिंदुस्थान सरकारने ठरविले आहे. १५ ऑक्टोबरनंतर त्यावर व्याज मिळणार नाही.

हिंदी लोक साक्षर जास्त खाऊं लागले

लोकांमध्ये साक्षर स्त्रियांची संख्या पसरत चालली आहे, हेच सध्याच्या साक्षरेच्या तुटवड्याचे प्रमुख कारण आहे, असे झुगर कंट्रोलरचे मत आहे. लष्करी मागणी फक्त ८१,००० टनांची असून निर्गत १८,००० टनांपेक्षा अधिक नाही; उलट साक्षरेच्या रेशनमुळे साठ मात्र मोठा ठेवावा लागतो, असे त्यांनी सांगितले. सध्याच्या उत्पादनांत ५०% वाढ झाल्याविना पुरवठा पुरेसा पडणार नाही; चालू वर्षी ११,००,००० टन उत्पादन होईल म्हणजे मागील सालापेक्षा ते १,३०,००० टन अधिक भरेल असा त्यांचा अंदाज आहे.

दक्षिण आफ्रिकेत ७ कापडाच्या गिरण्या

दक्षिण आफ्रिकेत कपास कापडाच्या गिरण्या स्थापन करण्यांत यावयाच्या आहेत. ७ गिरण्यांची यंत्रसामुग्री इंग्लंडमधून मागविण्यांत येत आहे.

“ हिंदी साक्षर बाहेर खपू शकणार नाही ”

हिंदुस्थानला साक्षरेच्या जागतिक बाजारपेठेत स्पर्धा करून टिकाव घेता येणार नाही, कारण हिंदी साक्षर कारखान्यांचा उत्पादनाचा खर्च फार भारी आहे, असा अभिप्राय एका अमेरिकन तज्ज्ञाने व्यक्त केला आहे.

दरसाल ३ कोटी गॅलन पेट्रोलची बचत

३० एप्रिल, १९४५ रोजी सवंध हिंदुस्थानांत मिळून १८,३५३ मोटार गाड्या प्रोड्यूसर गॅसवर चालू होत्या. त्यापैकी १०,३३७ बसेस व ८६६ मालाच्या लॉन्ग्या व उरलेल्या साजगी मोटारी होत्या. त्यामुळे दरसाल ३ कोटी गॅलन पेट्रोलची बचत झाली. नाहीतर एवढे पेट्रोल समुद्रमार्गे हिंदुस्थानांत आणावे लागले असते.

हिंदुस्थान सरकार अडचणी निर्माण करित आहे

“ ब्रिटिश कारखानदारांस हिंदी आकांक्षाबद्दल फारशी सहानुभूति कधीच वाटत नव्हती. हिंदुस्थान सरकारचा ज्यास आयातीची परवानगी मिळालेली नाही, अशास ब्रिटिश कारखानदारांनी यंत्रसामुग्रीच्या किंमतीचा अंदाजी आकडासुद्धा सांगू नये अशी सूचना हिंदुस्थान सरकारने ब्रिटिश कारखानदारांस केलेली आहे. त्याकारणे ब्रिटिश कारखानदारांची वृत्ति अधिकच सहानुभूतिशून्य झाली आहे. युद्धपूर्वीच्या मानाने इतर भांडवली मालाची किंमत ग्रेट ब्रिटनमध्ये ६०% वाढली असली तर कापडाची यंत्र १५०% महागली आहेत. त्याकारणाने हिंदुस्थानातील गिरण्यांच्या बाढीस अडथळा निर्माण झाला आहे. खरेखुरे मध्यवर्ती कार्यतत्पर राष्ट्रीय सरकार स्थापन झाल्याविना कोणतेच नियोजन यशस्वी होणे अशक्य आहे, असा माझा हिंदुस्थानातील व परदेशातील अनुभव सांगतो.”—हिंदी उद्योगपतींच्या शिष्टमंडळाचे एक सदस्य, श्री. जी. डी. बिर्ला, ह्यांनी कलकत्ता येथे प्रसिद्ध केलेले पत्रक.

श्री. श्री. प्र. ओगळे ह्यांस निरोप

मराठा चेंबर ऑफ कॉमर्स अँड इंडस्ट्रीजचे अध्यक्ष श्री. श्रीपाद प्रभाकर ऊर्फ आत्मारामपंत ओगळे हे पॅरिस येथे पुढील महिन्यांत भरणाऱ्या आंतरराष्ट्रीय मजूर परिषदेला हिंदुस्थानातील कारखानदारांच्या प्रतिनिधींचे सल्लागार म्हणून जावयाचे आहेत. त्यांना त्यांच्या कार्यात सुयश चिंतून निरोप देण्याचा समारंभ दि. १५ रोजी शनिवारी सायंकाळी ५ वाजता केसरी-मराठा संस्थेच्या सभागृहांत झाला. त्यावेळी श्री. आ. रा. भट, श्री. दा. वि. गोखले, श्री. श्री. वा. काळे, श्री. ह. श्री. घारे, श्री. नी. ना. क्षीरसागर, इत्यादींची श्री. ओगळे ह्यांच्या अभिनंदनपर भाषणे झाली. चेंबरचे कार्याध्यक्ष, श्री. दामूआण्णा पोतदार ह्यांच्या समारोपानंतर श्री. ओगळे ह्यांचे आभारप्रदर्शनात्मक भाषण झाले.

हुटीच्या प्रांतांस सिंधी तांदळाचा पुरवठा

चालू मोसमांत सिंध प्रांताने मुंबई प्रांतास २६,००० टन तांदूळ पुरवला व कोचीन आणि त्रावणकोरकडे १,००,००० टन व २१,००० टन मद्रासकडे गेला.

औद्योगिक वांधे व कामाचे नुकसान

जून, १९४५ मध्ये मुंबई प्रांतांत एकूण ४० औद्योगिक वांध्यांत ४२,३५९ कामगारांचे ६७,१६७ कामाचे दिवस बुडाले.

दि मुधोळ स्टेट सेंट्रल को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

नोटीस

या बँकेच्या सर्व सभासदांस कळविण्यांत येते की, बँकेची वार्षिक साधारण सभा दिवाण ऑफिसचे हॉलमध्ये रविवार तर्हे ३० मोह सप्टेंबर १९४५ रोजी दुपारी ४ वाजता (नवीन स्ट. टा.) बँकेच्या नोटीस बोर्डावर प्रसिद्ध केलेल्या विषयांचा विचार करण्याकरिता भरणार आहे.

डायरेक्टरांच्या निवडणुकीबाबत मतनोंदणीची वेळ दुपारी ४ ते ६ अशी आहे; सदर वेळी सर्व सभासदांनी अगत्य येण्याचे करावे अशी विनंती आहे.

रं. ना. तांबे,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

मुधोळ, ता. १६-९-४५.

अर्थ

वा. व. च. (ट. क. माफ.) किरकोळ अं. २ आणे.

हिंदी विद्यार्थ्यांचे इंग्लंडमधील शास्त्रीय शिक्षण

इंग्रजांना एकाएकी काळकाळ कां वाटूं लागली ?

हिंदुस्थानांतून ७०० विद्यार्थी ग्रेट ब्रिटन व अमेरिका ह्या देशांत उच्च शास्त्रीय शिक्षण घेण्यासाठी लवकरच येथून निघतील असे प्रसिद्ध झाले आहे. सुमारे १०,००० अर्जदारांतून त्यांची निवड करण्यांत आली आहे. ह्या दोनही देशांतील विश्वविद्यालये हिंदी विद्यार्थ्यांची सोय करण्यास अतिशय उत्सुक असून शक्य तेवढे हिंदी विद्यार्थी दाखल करून घेण्याची त्यांची तयारी आहे. कॅनडाच्या सरकारासहि हिंदी विद्यार्थ्यांबद्दल प्रेम वाटू लागले आहे आणि हिंदुस्थान सरकार हिंदी विद्यार्थी परदेशी पाठविण्याचे बाबतीत सर्वतोपरी सहाय देत आहे. इंपीरिअल केमिकल इंडस्ट्रीज (इ.) ने हिंदी विश्वविद्यालयांतील शास्त्रीय विषयांच्या विद्यार्थ्यांस शिष्यवृत्त्या देण्यासाठी येत्या पांच-सात वर्षाकरिता ३,३६,००० रुपये देऊं केले आहेत. प्रत्येक शिष्यवृत्ति मासिक ४०० रुपयांची असून प्रयोगांस लागणाऱ्या विशेष सामुग्रीसाठी आणखी रकमहि देण्यांत येणार आहे.

हिंदी उद्योगधंद्यांच्या अपेक्षित वाढीसाठी तज्ज्ञ शास्त्रज्ञ तयार होतील तेवढे हवेच आहेत, ह्याबद्दल डुमत नाही. प्रत्यक्ष अमेरिकेंतहि अशा शास्त्रज्ञांचा तुटवडा पडण्याची भीति तेथे व्यक्त करण्यांत येत आहे. ब्रिटिश आणि अमेरिकन सरकार व विश्वविद्यालये ह्यांस हिंदी विद्यार्थ्यांबद्दल एकदम एवढी काळकाळ कां वाटू लागली आहे, एवढाच येथे एक महत्त्वाचा प्रश्न उपस्थित होतो. हिंदी शास्त्रज्ञांस सहाय करण्यासाठी त्यांस उत्सुकता कां वाटत आहे, त्यांच्या मुळाशी कांहीं मोठा स्वार्थ आहे का हे केवळ शुद्ध शिक्षणप्रेम आहे, इत्यादि गोष्टींचा खुलासा होणे जरूर आहे. शिक्षण घेण्यासाठी परदेशी जाणाऱ्या हिंदी विद्यार्थ्यांचे हृदीने ही संधि उत्कृष्ट आहे, हे निर्विवाद आहे. त्याचप्रमाणे हिंदी औद्योगिकरणास त्यांचा उपयोग होईल, हेहि स्पष्ट आहे. परंतु अमेरिकन व ब्रिटिश लोकांचा त्यापासून फायदा कोणता हा प्रश्न शिष्टक राहतोच. व्यापारी राष्ट्र मोबदल्यांत चांगला नफा उरल्यादिना कोणताहि व्यवहार करणार नाहीत, हे उघड आहे.

ब्रिटिश विश्वविद्यालयांत शिकून स्वदेशी परत घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांवर ब्रिटिश शिक्षणाची एक प्रकारची छाप बसते आणि तो विद्यार्थी स्वदेशांतील परिस्थितीचा विचार न करता ब्रिटिश विचारसरणी आणि ब्रिटिश माल ह्यांचा डोळे मिटून स्वीकार करू लागतो, असा अनुभव आहे. ग्रेट ब्रिटनच्या हिताच्या हृदीने खुला व्यापार फायद्याचा असल्याकारणाने तेथील विश्वविद्यालयांनी खुल्या व्यापाराची आवश्यकता मागे प्रतिपादन केली तर त्यांत आश्चर्य घाटण्याचे कारण नाही, परंतु परकीयांनी शिकविलेले सर्व कांहीं हिंदुस्थानच्याहि हिताचे आहे अशी विद्यार्थ्यांची खुळी कल्पना होऊन हिंदुस्थानांसहि खुला व्यापार हितावह आहे असे ते येथे शिकवू लागले आणि ही कल्पना हिंदुस्थानास किती तरी

काळ भोवली. शास्त्रीय क्षेत्रांत ब्रिटिश वर्चस्व असल्याचे हिंदी विद्यार्थ्यांस दाखवून, ब्रिटिश शास्त्रीय उपकरणे आणि यंत्रसामुग्री ह्यांच्या खपास हिंदुस्थानांत गिऱ्हाइक निर्माण करण्यासाठी हिंदी विद्यार्थ्यांची मनोभूमिका निर्माण करणे, हाच प्रस्तुत उपक्रमाचा उद्देश आहे, हे उघड आहे. ब्रिटिश मालाचा हिंदुस्थानांत उठाव करण्यासाठी विक्रते निर्माण करणे आणि अशा रीतीने ब्रिटिश मालाचा संप वाढविणे, हा ब्रिटिश उदारतेमागील हेतु लक्षांत घेऊनच आपण त्यांच्या सबलतींचा योग्य तो फायदा घेतला पाहिजे.

इकडे ब्रिटिशांची निर्गत वाढविण्याची खटपट चालू आहे, तर हिंदुस्थानांत आयात करणारांमध्ये परवानगीस प्राधान्य मिळण्यासाठी झुंबड उडून राहिली आहे. हिंदी कारखानदार व त्यांचे सहाय्यार ह्यांनी डोळ्यांत तेल घालून आयात व्हावयाच्या मालाचा दर्जा नीट पारखून पाहिला पाहिजे. एकदा माल आयात झाल्यानंतर त्याच प्रकारचा माल पुनः आणवावा लागणार नाही ह्याबद्दल दक्षता बाळगली पाहिजे. “ इंजिनियर लोकांनी केवळ आयात करणारे दलाल न बनता आपण आपल्या देशाच्या खऱ्या हिताचा विचार केला पाहिजे ” अशी कळकळीची विनंति श्री. एस. बी. जोशी ह्यांनी मॅकेनिकल इंजिनियर्स असोसिएशनचे गेल्या अधिवेशनांतील आपल्या भाषणांत केली, त्याचा पुनरुच्चार येथे करणे योग्य होईल. परदेशांत शिकून आलेले आपले विद्यार्थी श्री. जोशी ह्यांच्या सूचनांची अंमलबजावणी करू शकतील का ते ब्रिटिश कारखानदारांचे केवळ हस्तक होऊन बसतील ?

ब्रिटिश विश्वविद्यालयांतील शिक्षणाचा असा परिणाम होण्याची भीति वाटते, ती साधार कशी आहे हे दाखविण्यासाठी थोडासा दाखला देणे आवश्यक आहे. जर्मनीच्या पाढावाचा फायदा घेऊन युरोपमधील बाजारपेठ ब्रिटिशांनी काबीज करावी असे सांगतांना मि. ई. एफ. आर्मस्ट्रॉंग, एफ. आर. एस. ह्यांनी आपल्या एका ताज्या लेखांत कांहीं सूचना केल्या आहेत. युरोपमधील प्रत्येक तरुण व वृद्ध शास्त्रज्ञास ग्रेट ब्रिटनमध्ये आणून त्यास ब्रिटिश विश्वविद्यालयांत कांहीं महिने तरी शिक्षण देण्याची व्यवस्था केली पाहिजे, ब्रिटिश व अमेरिकन वृत्तपत्रांचा युरोपांत शक्य तेवढा प्रसार करून तेथील विश्वविद्यालयांस त्यांचा मोफत पुरवठा केला पाहिजे, जर्मन कमिक पुस्तके काढून टाकून त्यांचे जागी इंग्रजी पुस्तके नेमली पाहिजेत व सगळे संदर्भ ग्रंथ इंग्रजीच फक्त ठेवले पाहिजेत, व्यापारी कॅटलॉगांचा सर्वत्र प्रसार केला पाहिजे, वगैरे आपल्या सूचनांचा उद्देश ब्रिटिश उपकरणे व यंत्रसामुग्री वगैरे मालाच्या उठावासाठी इष्ट अशी पार्श्वभूमि निर्माण करणे हा आहे, हे मि. आर्मस्ट्रॉंग ह्यांनी स्पष्टच सांगून ठाकले आहे. हिंदी विद्यार्थ्यांस ब्रिटिश विश्वविद्यालयांत नेऊन त्यांस शास्त्रीय शिक्षण देण्यांत ब्रिटिशांचा दुसरा कोणता हेतु असणार ? ब्रिटिशांचा उद्देश पूर्णपणे ओळखून आपले स्वदेशहित साधण्याचा स्वार्थत्यागपूर्वक प्रयत्न करण्याची पात्रता हिंदी तरुण विद्यार्थ्यांत एकाएकी कशी येणार ? व्यापारी व औद्योगिक घोरण ठरविण्याचा अधिकार असणारे सरकार हे लोकहितानुवर्ती निर्माण होणे हाच त्यावर सरा उपाय असून, केवळ शास्त्रीय शिक्षणाची परदेशी सोय झाल्यानं हिंदुस्थानचे औद्योगिक क्षेत्रांत पुढे पाऊल पडणार नाही.

Consent of the Central Government has been obtained to this issue under Defence of India Rule 94 A. "It must be distinctly understood that in giving this consent the Government of India do not take any responsibility for the financial soundness of any schemes or for the correctness of any of the statements made or opinions expressed with regard to them."

कंपनीच्या प्रॉस्पेक्टसची इंग्रजी प्रत मुंबईच्या रजिस्ट्रार ऑफ कंपनीकडे नोंदविण्यांत आली आहे. हे प्रॉस्पेक्टस नव्हे, केवळ प्रसिद्धि पत्रक आहे.

बँक ऑफ पूना लि.

अधिकृत भांडवल

रु. ५०,००,०००

प्रत्येकी रु. १०० चे ५०,००० शेअर्स

तूर्त विक्रीकरता काढलेले

रु. २५,००,०००

प्रत्येकी रु. १०० चे २५,००० शेअर्स

या शेअर्सपैकी डायरेक्टर्स व त्यांची मित्रमंडळी ह्यांनी पांच लाख रुपयांचे ५००० शेअर्स घेणेचे ठरविले असून बाकी वसिलेले लाख रुपयांचे २०,००० शेअर्स विक्रीकरता काढले आहेत. प्रत्येक शेअरमागे अर्जासोबत रु. २५ व अर्ज मंजुरीनंतर रु. २५ भरणेचे आहेत. बाकीची रक्कम रु. ५० ची मागणी, डायरेक्टर्स जरूर वाटेल त्यावेळी करतील.

-बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्स-

...चेअरमन...

१ शेट मुरलीधर चतुर्भुज लोया,
फर्म मे. हिंदुमल बालमुकुंद, लँडलॉर्ड, बैकर, बालमुकुंद रोड, पुणे २

...व्हाईस चेअरमन...

२ शेट वृत्तात्रय रामचंद्र नाईक, जे. पी., कॉर्टेक्टर
आणि लँडलॉर्ड, २ ए कारमायकेल रोड, मुंबई

३ डॉ. नारायण भिकाजी परुळेकर, एम. ए., पीएच.डी.,
प्रोफायटर आणि संचालक 'सकाळ', १६ वेलेस्ली रोड, पुणे १

४ मि. फ्रामजी पेस्तनजी पोचा

फर्म मे. पेस्तनजी पी. पोचा अँड सन्स, बी-बियाण्याचे व्यापारी,
नेपीथर रोड, पुणे १.

५ शेट लक्ष्मीनारायण राठी,

फर्म मे. रामनारायण राजमल, बैकर आणि मर्चंट, टिळक चौक,
सोलापूर.

६ शेट नारायणदास श्रीराम सोमाणी,

फर्म मे. रामभगत पळानदास, बैकर आणि मर्चंट, ६१० रविवार
पेट, पुणे.

बँकर्स :

१ इंपीरियल बँक ऑफ इंडिया.
२ बँक ऑफ इंडिया-लि.

ऑडिटर्स :

मे. एस. वी. विलिमोरिया अँड को.,
११३ एस्लनेड रोड, मुंबई.

ब्रोकर्स :

१ चंपकलाल देविदास,
आगासान विल्डिंग, दलाल स्ट्रीट,
फोर्ट, मुंबई.

सॉलिसिटर्स :

मे. तयबजी डायामाई आणि कंपनी,
लॅटीन चॅम्बर्स, दलाल स्ट्रीट, फोर्ट मुंबई.

रजिस्टर्ड ऑफिस :

५९५ बुधवार पेठ, पुणे.

२ मि. आर. जे. सावंत

६२ स्टॉक एक्स्चेंज न्यू विल्डिंग,
अपोलो स्ट्रीट, मुंबई.

उद्देश

मेमॉरँडममध्ये नमूद केल्याप्रमाणे सर्व प्रकारचा बँकिंगचा धंदा करण्याच्या हेतूने ही बँक स्थापन झाली असून, मुंबई येथे ता. १९ जुलै १९४५ रोजी रजिस्टर झालेली आहे.

रिझर्व्ह बँकेच्या नियमानुसार ही बँक रिझर्व्ह बँकेला रोडयूल्ड बँक म्हणून संलग्न करण्यात येणार असून रोडयूल्ड बँकाना मिळणाऱ्या सर्व सवलतीचा फायदा या बँकेला मिळेल.

माहितीपत्रक

पुणे हे मध्यवर्ति ठिकाण आहे. पुण्याच्या सभोवार १३ जिल्हे असून, महाराष्ट्रातील त्या जिल्हात गेल्या काही वर्षांत तंबाखू, गळिताची धान्ये, कपाशी, सूत व कापड गिरण्या वगैरे व्यापार उद्योगधंद्यांची बरीच वाढ झाली आहे. तसेच साखर, काच, मशीनटूल्स, कागद, लांकूड, प्लायवुड वगैरे कारखाने स्थापन होत आहेत व होतील. या व इतर वाढत्या धंद्यांना तसेच प्रतांतील जनतेला व संस्थांना बँकेची जरूरी आहे. अशा प्रकारच्या वाढत्या व्यापार व उद्योगधंद्यासाठी संपादित बँकिंगला पुष्कळसा वाव आहे असे डायरेक्टरांचे मत आहे.

डायरेक्टरांचे हितसंबंध व पात्रता

बँकेच्या स्थापनेत कोणाहि डायरेक्टराचे त्याने घेतलेल्या शेअर्स-सेरीज निराळा हितसंबंध नाही. डायरेक्टर होणेसाठी रु. ५०,००० चे ५०० शेअर्स घेतले पाहिजेत. बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्सचे सभेस हजर राहणाऱ्या डायरेक्टरास

जास्तीत जास्त फी रु. १०० आहे. पहिले वर्षी बोडाचे सभेस हजर राहणेबद्दल डायरेक्टर्सनी फी न घेणेचे ठरविले आहे.

अर्जमंजुरीची मर्यादा : ३२०० शेअर्सची मागणी आल्यानंतर डायरेक्टर्स अर्जमंजुरीस झुरवात करतील.

प्राथमिक खर्च : बँकेच्या स्थापनेसाठी कोणासहि काही रक्कम दिली नाही अगर देऊ केली नाही. बँकेच्या स्थापनेसाठी प्राथमिक खर्च अंदाजी रु. १५००० हून जास्त होणार नाही.

ब्रोकरेज : शेअर्स विक्रीची दलाली दर शेअरमागे जास्तीत जास्त एक टक्क्यापर्यंत दिली जाईल.

मताधिकार : सभेस हजर असलेल्या प्रत्येक भागिदारास एक मत, परंतु पोल मागितल्यास प्रत्येक शेअरमागे एक मत. संपूर्ण प्रॉस्पेक्टस, बँकेचे मेमॉरँडम, आर्टिकल्स ऑफ असोसिएशन आणि सरकारी मान्यता पत्र रजिस्टर्ड ऑफिसमध्ये ऑफिस वेळांत पाहणेस मिळेल.

शेअर मागणी अर्ज : शेअर्सकरता अर्ज संपूर्ण प्रॉस्पेक्टसच्या आधारावर करावेत.

छापील अर्ज नमुने मिळण्याची ठिकाणे—(१) वर नमूद केलेले अधिकृत ब्रोकर्स व बँकर्स, (२) मे. राम-नारायण राजमल राठी, बँकर्स आणि मर्चंट, टिळक चौक, सोलापूर (३) बँकेचे रजिस्टर्ड ऑफिस, ५९५ बुधवार पेठ, पुणे.

भांडवल उभारणीच्या यशस्वी अर्जांची तपशील

कंपन्यांच्या भांडवल उभारणीवर १९४३ च्या मध्याचे सुमारास नियंत्रण घालण्यांत आले तेव्हांपासून १९४५ च्या मार्च अखेर भांडवल उभारणीसाठी हिंदुस्थान सरकारकडे एकूण ४,४१४ अर्ज दाखल झाले. त्यापैकी १२०,८०,००,००० रुपयांच्या भांडवल उभारणीचे ३,३८१ अर्ज मंजूर करण्यांत आले. ह्या ३,३८१ यशस्वी अर्जांपैकी २,९१९ अर्ज औद्योगिक कंपन्यांच्या भांडवल उभारणीचे होते आणि बाकीचे शेती, बँका, व्यापार, वहातुक वगैरे बाबत होते. औद्योगिक व इतर अशा दोन्ही प्रकारच्या अर्जांची निकडीचे व विंगर निकडीचे असे पुनः वर्गीकरण करण्यांत आले. युद्धकाळांतहि ज्या भांडवल उभारणीचा उपयोग होऊ शकेल, ती निकडीची व ज्यांसाठी लागणारी यंत्रसामुग्री उपलब्ध होण्यास मामुली वहातुक सुरू होण्याची वाट पहावी लागेल ती विंगर निकडीची असे स्थूल मानाने म्हणता येईल. नव्या कंपन्यांची पहिलीच भांडवल उभारणी असू शकते किंवा जुन्या कंपन्यांची भांडवल वाढहि असणे शक्य होते. निकडीच्या औद्योगिक योजनांच्या भांडवल अर्जांपैकी ३६२ अर्ज नव्या कंपन्यांचे होते व ५०२ जुन्या कंपन्यांच्या भांडवल वाढीसाठी होते, आणि त्यांस अनुक्रमे १६,१०,००,००० रुपयांच्या व २०,५०,००,००० रुपयांच्या भांडवलाच्या उभारणीस परवानगी देण्यांत आली. कालांतराने म्हणजे युद्धपरिस्थिति निवळल्यानंतर ज्या भांडवलाचा औद्योगिक उपयोग केला जाईल, अशांच्या उभारणीस परवानगी मागणारे ९६ अर्ज सरकारकडे आले, त्यापैकी ४५,३०,००,००० रुपयांचे ९४ अर्ज मंजूर करण्यांत आले. विंगर-औद्योगिक कंपन्यांच्या अर्जांपैकी १८,७०,००,००० रुपयांचे तांतडीच्या उपयोगाच्या भांडवलाचे अर्ज मंजूर झाले व ४,२०,००,००० रुपयांचे अर्ज मंजूर झाले, त्यांच्या भांडवलाचा विनियोग युद्धपरिस्थिति निवळल्यावर करण्यांत यावयाचा होता.

जर्मनीमधील शेतीचे अपुरे उत्पादन

जर्मनीमध्ये रोटीसाठी लागणाऱ्या धान्यांचा पुरवठा फारच कमी पडणार आहे. युद्धापूर्वी जर्मनी दरसाल १ कोटि, २६ लक्ष टन गहू व राय उत्पादन करित असे; युद्धकाळांत ते १ कोटि, १० टनांवर आले. जर्मनीचा जो भाग ब्रिटिश, अमेरिकन व फ्रेंच नियंत्रणाखाली आहे, त्यांतील धान्याचे नेहमीचे उत्पादन जर्मनीतील एकूण उत्पादनाच्या निम्न्याइतकेहि कधीच नव्हते. परंतु त्या भागांतील लोकसंख्या मात्र एकूण जर्मन लोकसंख्येच्या ६०% आहे. चालू वर्षाचे पीक युद्धकाळांतील पिकाइतकेहि भरणार नाही, अशी अपेक्षा आहे. लष्करी हालचालींमुळे लागवडीस व्यत्यय आला व शेतकाम करण्यास पुरेसे लोक उपलब्ध नाहीत, अशी दुहेरी अडचण आहे. जर्मनीने विंगर-जर्मन ३० लक्ष लोकांना शेतीवर कामास लावले होते, त्यांची जागा घेण्याइतके जर्मन युद्धकैदी शेतीसाठी अद्याप मोकळे झालेले नाहीत. अशा रितीने जर्मन लोकांपुढे उपासमारीचा व ब्रिटिश आणि अमेरिकन लोकांपुढे अन्नपुरवठ्याच्या जबाबदारीचा विकट प्रश्न येऊन ठेपला आहे.

मालमत्तेचा नाश झाला तर कंपनीचे भांडवल कमी होते काय?

ट्रेन्स बाथरन लि. ह्या कंपनीच्या मालकीची पांच थिएटरें होती, त्यापैकी हल येथील अलेक्झेंड्रिया हे थिएटर ७ मे, १९४१ रोजी जर्मन बॉम्बवर्षावामुळे जमीनदोस्त होऊन पुढे निरुपयोगी झाले. त्या थिएटरास १२,२८० पौंड किंमत पडली होती व कंपनीच्या हिशेबांचे पुस्तकांत ती त्याप्रमाणे दाखविण्यांत आली होती. थिएटरच्या नाशामुळे तेवढ्या रकमेने कंपनीच्या व्यवहारांत गुंतलेले भांडवल कमी झाले किंवा नाही, हा प्रश्न जादा नफ्यावरील कराची आकारणी करतांना मूळ रकम कोणती घरावयाची, ती ठरविण्यासाठी उपस्थित झाला. ७ मे १९४१ नंतर कंपनीच्या व्यवहारांत गुंतलेल्या सरासरी भांडवलाची रकम कमी झाली, असे सरकारी कर खात्याचे म्हणणे पडले कंपनीचा त्यास विरोध होता आणि "स्टँडर्ड" नफ्याची रकम कमी करू देण्यास ती तयार नव्हती. हाउस ऑफ लॉर्ड्सपर्यंत ह्या दाव्याचे प्रकरण गेले. त्यांत कंपनी यशस्वी झाली. युद्धकाळांत ग्रेट ब्रिटनमध्ये कृतीतरी मालमत्तेचा नाश झालेला आहे, त्यासुर्वीस वरील निवाडा लागू पडणार आहे. कंपनीचे थिएटर नाश पावल्यामुळे त्याच्या किंमतीइतक्या भांडवलास कंपनी मुकली असे मानले, तरी दुसऱ्या एका भांडवलाच्या बाबीने (थिएटरच्या युद्धविषयक नुकसानीच्या विम्याचा क्लेम) त्याची जागा घेतलेली असल्याकारणाने भांडवल कमी झाले असे म्हणता येणार नाही, असा युक्तिवाद कंपनीस करता आला असता, परंतु त्याची आवश्यकताच निर्माण झाली नाही. मूळ दाव्याचे कोर्ट, अपील कोर्ट व हाउस ऑफ लॉर्ड्स ह्या सर्वांनी कंपनीच्या बाजूनेच निवाडा केला. सरकारी कर खात्याने मात्र चिकाटी चांगलीच दाखविली.

काळेज सेल्स असोसिएशनचे लिमिटेड कं. नीत रूपांतर

काळेज सेल्स असोसिएशनची स्थापना १९२५ साली तीन-चार स्वतंत्र विक्रेत्यांनी संघटनात्मक व्यवहार करण्याच्या उद्देशाने केली. मूळ कल्पनेपेक्षा हा उद्देश कृतीतरी पटीने सफळ झाला आणि असोसिएशनचे कार्यक्षेत्र दरसाल वाढत गेले. हिंदी मालाचा प्रसार करणे हे असोसिएशनचे प्रमुख ध्येय आहे आणि त्याच्या सिद्धीसाठी जनतेचे उत्कृष्ट सहकार्य तिला लाभले. प्रांतांच्या प्रमुख शहरां कचेऱ्या स्थापून, सध्याच्या कार्याचा विस्तार करण्यासाठी असोसिएशनचे लिमिटेड कंपनीत रूपांतर करण्यांत आले आहे. कंपनीच्या मॅनेजिंग एजन्सीमध्ये कर्तव्यगार व अनुभवी अशी राष्ट्रीय वृत्तीची मंडळी आहेत. कंपनीने विक्रीस काढलेल्या ३,००,००० रुपयांच्या भांडवलापैकी आतां फक्त १,२०,००० रुपयांचे भांडवल विक्रीसाठी शिष्ट आहे आणि ते सर्व ५% वयु. प्रेफरन्स भागांचे स्वरूपांत आहे. ठराविक चांगले डिव्हिडंड विनधोक मिळवू इच्छिणाऱ्यांस हे भाग अत्यंत सोईस्कर आहेत. सरकारी सती, हिंदी संस्थाने, लोकलबोर्डे, बँका, मोठ्या व्यापारी फर्म, घाऊक व्यापारी, इत्यादींशीच असोसिएशनचा व्यवहार आहे. कंपनीच्या भांडवलविक्रीस मागणी चांगली आहे, असे समजते.

बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.चे नवे शेअर्स

महाराष्ट्र बँकेने आपले वसूल भांडवल १२,५०,००० रुपये करण्यासाठी प्रत्येकी ५ रुपये वाढीने ५ लक्ष रुपयांचे १० हजार नवे भाग विक्रीस काढले होते. १५ सप्टेंबरअखेर १० हजारपेक्षा जास्त भागांस मागणी आली आहे, असे समजते.

वर्ग पुस्तकें बंद
टाटा स्टील २५-८-४५ ते २२-९-४५

मुंबई शेअर बाजार

(वि. म. लिमिटेड आणि मं. यांजकहून)

व्याज-वजा (x d)
कोहिनूर रु. ९ सं. दि. १९-९-४५
डाइंग रु. २५ दि. २७-९-४५
टाटा स्टील रु. १२९-८-९ } १-१०-४५
रु. २३-०-० }

१९४४ मधील चढउतार	दिलेली व्याज + संश्लिष्ट S अंतिम	व्याज केवळ मिळते	कंपनीचे नांव	मूल रु.	सोमवार मंगळवार दि. १०, ११, १२, १३, १४, १५	बुधवार १२, १३, १४, १५	गुरुवार १३, १४, १५, १६	शुक्रवार १४, १५, १६, १७	सोमवार १५, १६, १७, १८
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफंडस्	३०		२३००-८	२२८६-४	२२६८-१२	२२८५-०
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्झिनरी	७५		४२८-८	४२८-८	४२७-८	४३०-०
२२०१; १६९५	२५-०-०	मार्च-सप्टें.	बॉम्बे डाईंग	२५०		१९६८-१२	१९६२-८	१९३७-८	१९२५-०
७६५; ५३३	९-०-०	मार्च-सप्टें.	कोहिनूर	१००		५१९-०	५१६-८	५१५-०	५१६-०
६५३; ४७५	२२-०-०	मे	स्वदेशी	१००		५४९-८	५४७-८	५४५-०	५४४-८
४९८; ३६१	६-०-०	नोव्हें.-एप्रिल	नामपूर	१००		३७८-८	३७५-०	३७१-०	३७४-०
३७७; २६५	१५-०-०	एप्रिल	फिनले	१००		२८२-०	२८०-८	२८०-०	२८०-०
३९४; २८२	९-०-०	ऑक्टो.-एप्रिल	गोकाक	१००		२९५-०	२९२-०	२९१-०	३९०-८
३०५; २१८	१२-०-०	जाने.-जुलै	सिंप्लेक्स	५०		२८८-०	२८५-०	२८३-०	२८५-०
२-१०६; ३-६	०-४-०	मार्च	अपॉलो	२		३-१५-९	३-१५-०	३-१४-९	३-१५-०
२१-१४; १३-४-६	०-१५-०	मे	इं. यु. ऑर्गॅ.	१०		१३-१०-६	१३-९-६	१३-९-०	१३-११-०
४-९; २-७	०-३-०	मे	" डिफंडस्	१		२-११-०	२-११-६	२-११-६	२-११-३
१२७०; ६३०	३५-०-०	ऑगस्ट	इंदूर माळवा	१००		६८१-४	६७९-४	६६९-४	६६६-४
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	१००		२१६-४	२१७-४	२१६-४	२१६-४
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	चेलापूर शुगर	५०		२१५-०	२१६-०	२१७-८	२२०-०
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे बर्मा	१२५		५७१-४	५६६-४	५६३-१२	५६३-१२
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिंदिया स्टीम	१५		३६-१४	३७-०	३६-१३	३७-०
			३३% रोखे	१००		१०१-१२	१०१-१३	१०१-१४	१०१-११-६

सोमवार दि. १७-९-४५ चे माव

३% गव्हर्नमेंट लॉन्स

१९४६	१०२-६
१९५१-५४	१०१-६
१९५७	१००-७
१९६३-६५	९९-५
१९६६-६८	९८-१०

बँका

बरोडा	१४३-८
सेंट्रल	८२-१२
इंडिया	१८९-०
इंपी.	{ २२०५-०
	{ ५७१-४
रिझर्व्ह	१३९-०
युनियन	९-०

वीज कंपन्या

आंध्रा व्हॅली	१८२२-८
बॉम्बे ट्रेम	१४८-४
टाटा हायड्रो	२०२-८
टाटा पॉवर	१८६०-०

संकीर्ण

अलकॉक	४१०-०
बीचि स्टीम	६००-०
न्यू इंडिया	८३-०
शिवराजपुर	५०-८
टाटा केमिकल	१९-१०
टाटा ऑईल	६९-९

शेअरमार्केट बँकांच्या परिस्थितीचे तुलनात्मक आकडे

(आकडे हजार रुपयांचे)

	७-९-१९४६	२१-८-१९४५	८-९-१९४४	१-९-१९३९
१. हिंदुस्थानातील मागणीवरहुकूम यावयाचे देणे	६३९,६६,४८	६४३,५५,७०	५८६,७०,३६	१२४,३६,४९
२. हिंदुस्थानातील मुदती देणे	२५२,५१,६१	२५१,७९,७०	१९१,२८,१३	१०२,२४,३४
३. हिंदुस्थानातील रोख शिल्लक	६२,९९,६४	३४,४६,०९	२५,११,५४	६,६९,९२
४. रिझर्व्ह बँकेजवळ ठेव	११४,४२,२८	२०३,८९,९४	१०४,२४,१६	२५,१७,१९
५. हिंदुस्थानांत दिलेली कर्जे	२५६,१२,६३	२६३,६८,०९	२०३,४०,२१	१०१,५२,१६
६. हिंदुस्थानांत डिस्काँट केलेल्या हुंड्या	१३,४८,८५	१३,५६,५०	९,७४,२०	३,५७,२९

स्फुट विचार

टारिफ बोर्डे

स्वदेशी धंद्यांस संरक्षण देण्याचें घोरण वीस वर्षांमागे हिंदुस्थान सरकारने मान्य केले आणि जकाती वगैरेचें सहाय मागणाऱ्या धंदेवाल्यांच्या अपेक्षांची छाननी करून जरूर त्या शिफारसी करण्यासाठी एक टारिफ बोर्डे नेमले. ह्या बोर्डाच्या सूचना लक्षांत घेऊन मध्यवर्ती सरकार आणि कायदेमंडळ ह्यांनी पोलाद, कागद, काहीच्या पेव्या, साखर इत्यादि धंद्यांस आयात जकाती वाढवून परदेशी मालाच्या स्पर्धेपासून संरक्षण दिलें. पुढे कायमचें टारिफ बोर्डे बंद करण्यांत येऊन विशिष्ट धंद्यांच्या चौकशीसाठी तात्पुरत्या बोर्डाची नेमणूक करण्यांत येऊं लागली. त्यानंतर अलीकडे कित्येक वर्षे अशी चौकशीच झालेली नाही. परंतु युद्धकाळांत विशिष्ट परिस्थितींत निघालेले धंदे पुढे टिकून राहवे आणि युद्धोत्तर काळांत नवीन निघात्रयाच्या धंद्यांस उत्तेजन मिळावें म्हणून त्यांस सरकारी सहायाची आवश्यकता भासणें अपरिहार्य असल्याने कायमच्या टारिफ बोर्डाची स्थापना करावी अशी मागणी धंदेवाल्यांनी केली. तिळा अनुसरून पाच सभासदांचें एक बोर्डे नेमण्याचें हिंदुस्थान सरकारने ठरवले असल्याचें आतां प्रसिद्ध झालें आहे. युद्धकाळांत काढण्यांत आलेल्या कोणत्या धंद्यांस सरकारचें सहाय्य आवश्यक आहे ह्याची चौकशी त्यानें प्रथम करावयाची आहे.

धान्याचें रॅशनिंग आणखी एक वर्षावर चालू रहाणार

अन्न-वस्त्राची टंचाई व महर्गता ह्यांस कंटाळलेल्या हिंदी जनतेस आतां युद्ध संपून गेल्यामुळे त्या बाबतींतलीं नियंत्रणें बंद किंवा शिथिल होऊन पूर्वीप्रमाणें खुले बाजार व स्वस्ताई ह्यांचा सोईस्कर अनुभव घेण्यास सांपडेल अशी आशा वाटू लागली असल्यास ती निराधार आहे ह्याची सार्वत्रिक जाणीव करून दिली जाणें आवश्यक आहे. धान्याचे संबंधांत हिंदुस्थान सरकारचे अन्नमंत्री सर ज्वालाप्रसाद श्रीवास्तव, ह्यांनीं दिल्ली येथें अन्न-सल्लागार समितीच्या सभेत स्पष्ट सांगून टाकले आहे कीं आणखी एक वर्षपर्यंत सध्याची नियंत्रणात्मक व्यवस्था चालू राहिल आणि त्याच्यापुढे काय होईल ह्याचा निर्णय त्या मुदतीनंतर करावा लागेल. यंदा बंगाल व बहार ह्या प्रांतांतील कांहीं भागांत पाऊस अपुरा झाल्याने तांदुळाचें पिक चांगलें आलेले नाही आणि ब्रह्मदेशचा तांदूळ ह्या देशांत येईल किंवा नाही हें अनिश्चित आहे. ब्रह्मदेशांतील तांदुळाची आयात होऊन हिंदुस्थानांतील धान्यपुरवठ्यांत भर पडावी असा आटोकट प्रयत्न आपण करूं असें आश्वासन सर ज्वालाप्रसाद ह्यांनीं दिलें आहे. पण ही हिंदुस्थान सरकारच्या अधिकारांतली गोष्ट नसल्याने तिच्यावर विसंबून चालणार नाही असें त्यांनीं सांगितले आहे. धान्य जमवणें, त्याच्या किंमतीचें नियंत्रण करणें आणि त्याच्या योग्य वांटणीविषयी काळजी घेणें हा कार्यक्रम सरकारास चालू ठेवणें प्राप्त आहे. युद्ध संपलें तरी मामुली आर्थिक षढी देशांत बसण्यास अजून कांहीं काळ लोटावा लागेल आणि या दरम्यानचे अवर्षांत धान्याचे अनियंत्रित व्यवहार होऊं देणें श्रेयस्कर होणार नाही. नियंत्रणहि वेताबातानें शिथिल करावें लागेल. तसें न झाल्यास सामान्य जनतेवर उपासमारीची आपत्ति येण्याची भीति आहे. नियंत्रण पत्करले, पण काळा बाजार आणि दुष्काळ नको असें लोकांस वाटल्यावांचून रहाणार नाही. तथापि, वर्षाभरांत अनियंत्रित

व्यवहार पुनः चालू होऊं देणें अपरिहार्य होणार असल्याने हें घोरण केव्हां व कसे अंमलांत आणलें जावें त्याचाहि विचार होणें आवश्यक असल्याने त्यासंबंधांत सरकारला सल्ला देण्यासाठी एक समिती नेमण्यांत यावयाची आहे असें सर ज्वालाप्रसाद ह्यांनीं सांगितले आहे तें इष्टच आहे.

माहितीचा प्रसार आणि प्रचार

युद्ध चालू असतांना त्याचेविषयीची योग्य माहिती जनतेस पुरवून तत्संबंधी प्रचार चालू ठेवणें हें हिंदुस्थान सरकारच्या प्रसिद्धीखात्याचें महत्त्वाचें कार्य होतें. रेडिओ आणि इतर साधने यांच्याद्वारे हें काम करण्यांत आलें आहे. आतां ह्या परिस्थितींत बदल झाला असल्याने ह्यापुढें सरकारचें घोरण काय राहिल ह्याचा खुलासा मध्यवर्ती प्रसिद्धीखात्याचे मंत्री, सर सुलतान अहमद, ह्यांनीं नुकताच केला आहे. युद्धोत्तर काळांत हातीं घेण्यांत यावयाच्या अनेक योजनांचा बोलबाला झाला आहे. नवीन धंद्यांची स्थापना, शेतीची सुधारणा, ग्रामोद्धार, शिक्षण-प्रसार इत्यादि बाबतींत प्रगति करण्याचें उदक मध्यवर्ती आणि प्रांतिक सरकारांनीं सोडलें आहे. त्या विषयीची अधिकृत माहिती देण्याचें काम आपलें सातें करील असें सर सुलतान अहमद म्हणतात. वरील सुधारणांशीं हिंदुस्थान सरकारचा संबंध प्रत्यक्ष रीतीनें येणार आहे; म्हणून त्यांची माहिती जनतेस पुरवण्याची जबाबदारी त्याचेवर आहे. तथापि, प्रांतिक सरकारांच्या कक्षेंत युद्धोत्तर पुनर्घटनेचा कार्यक्रम मुख्यत्वेकरून येणार असल्याने त्याचे बाबतींतली प्रसिद्धि त्यांनींच केली पाहिजे आणि मध्यवर्ती सरकारच्या कार्याशीं मिळतें घेतलें पाहिजे ह्या गोष्टीकडे सर सुलतान ह्यांनीं लक्ष वेधलें आहे. हिंदुस्थानांतील बहुसंख्य जनता निरक्षर आणि ग्रामीण असल्याकारणानें वृत्तपत्रें आणि रेडिओ हीं त्यांस उपयोगी पडण्यासारखीं नाहीत. ह्या स्थितींत प्रसिद्धि आणि प्रचार ह्याविषयीच्या सास योजना सरकारास योजाव्या लागतील. राजकीय पुनर्घटनेवर ह्या प्रश्नाचा निर्णय पुष्कळ अंशीं अवलंबून रहाणार आहे आणि त्याचा निकाल लवकर आणि समाधानकारक लावला जाणें अगत्याचें आहे.

बँक ऑफ पूना, लिमिटेड

वरील बँक ता. १९ जुलै १९४५ रोजी नोंदण्यांत आली. तिचें अधिकृत भांडवल ५० लक्ष रुपये व विक्रीस काढलेलें २५ लक्ष रुपये आहे. प्रत्येक भाग १०० रुपयांचा असून, त्यापैकी ५० रु. भरावयाचे आहेत. बँकेच्या डायरेक्टर बोर्डावर सधन व अनुभवी अशी व्यापारी मंडळी आहेत आणि त्यांतील प्रत्येकानें किमान ५० हजारांचें भाग घेतलेले आहेत. मोठ्या वसूल भांडवलाची ही बँक तात्काळ शॅड्यूल्ड बँक होईल आणि व्यापारी वर्गांत डायरेक्टर मंडळीचें वजन असल्याकारणानें तिला घंदाहि चांगला मिळेल अशी अपेक्षा आहे. मजबूत भांडवलाच्या व व्यवस्थित रीतीनें चालविलेल्या बँकांची प्रगति सत्वर होते, असा अनुभव आहे. ह्या दृष्टीनें आम्हीं बँक ऑफ पूना लि. चें महाराष्ट्रांतील बँकिंग क्षेत्रांत यश चिंतितों.

श्रीगणेश मो. वाचनालयाचा रौप्यमहोत्सव

श्रीगणेश मोफत वाचनालय व ग्रंथालय, पुणे ह्या संस्थेचा रौप्यमहोत्सव समारंभ भोरचे राजेसाहेब ह्यांच्या अध्यक्षतेसाली सोमवार, ता. २४ रोजी सायंकाळी ६ वाजतां श्री. सरदार पुरंदरे ह्यांचे वाढ्यांत होणार आहे. त्याचप्रसंगी श्री. सरदार मुजुमदार ह्यांच्या तैलचित्राचें अनावरण होणार आहे.

मिरज स्टेट बँक लि., मिरज
(वार्षिक सभा : २३-९-४५)

वरील बँकेचे वसूल मांडवल २० हजार रुपये असून तिचे रिझर्व व इतर फंड २ लक्ष, १० हजार रुपयांचे आहेत. मुदतीच्या व इतर ठेवींचा आकडा ६० लक्षांवर गेला आहे. १९४२-४३ मध्ये ३३३ लक्ष रुपयांच्या व १९४३-४४ मध्ये ४६३ लक्ष रुपयांच्या ठेवी होत्या. रोख शिल्लक २०३ लक्ष रुपये, इन्व्हेस्टमेंट्स १९३ लक्ष रुपये, कर्जे २३ लक्ष रुपये असे येण्याचे बाजूस आकडे आहेत. ३० जून १९४५ अखेर बँकेस निवळ नफा १,०७,२०० रुपये म्हणजे वसूल मांडवलाच्या ५३ पट झाला. भागीदारांना १४% डिबिडेंड व ६% बोनस वाटण्यास ४,००० रुपये लागतील. इनकम टॅक्सची व सुपरटॅक्सची तरतूद करून बाकी नफा रिझर्व व इतर फंडांत टाकून बँकेचे स्थैर्य आणखी वाढविण्याचे चालकांचे धोरण योग्यच आहे. श्री. वि. पां. वेडेकर, वी. एस.सी., बी. ई. हे डायरेक्टर बोडाचे चेअरमन असून श्री. कृ. धों. शिरालकर, बी. ए. हे मॅनेजर आहेत.

- टाटा कंपनीच्या व्यवहाराविषयी आकडे

टाटा आ. अँड स्टील कं. लि. च्या कारभारासंबंधी कांहीं उद्बोधक आकडे खाली दिले आहेत:—

३१ मार्च अखेर (आकडे लक्ष रुपयांचे)

	१९४५	१९४४	१९४३	१९४२	१९४१
मालविक्री	२०,९५	२,०४०	१६,०२	१८,१६	१७,४३
पगार व मजुरी	३,६०	३,६२	३,०८	२,४९	२,३१
एकूण खर्च	१२,८०	१३,२०	१०,७१	९,२७	९,५८
नफा	८,४५	८,०५	६,८९	८,९५	७,४९
नफ्याची तरतूद	३,९९	३,९९	३,९२	३,८२	२,४५
निवळ नफा	३,२२	२,८६	२,७२	२,६८	३,५४
डिबिडेंड वाटले	२,००	२,००	२,००	२,२६	२,४२

“ केवळ कल्पनेचे किंवा पद्धतीचे पेटंट घेताने येत नाही ”

श्री. नरहर विश्वनाथ मुळे ह्यांनी लहान मुलांना अक्षरें शिकविण्याची एक कल्पना शोधून काढली व तिचे पेटंट घेतले, परंतु उत्पादनाच्या पद्धतीचे तें पेटंट नसून फक्त कल्पनेचे पेटंट होतें. श्री. भागवत ह्यांनी त्या पेटंटच्या विरुद्ध कल्पनेचा उपयोग करून नये, असें इंजेक्शन श्री. मुळे ह्यांनी मुंबई हायकोर्टात मागितले, परंतु तें नाकारण्यांत आले. “ एखादी कल्पना, पद्धति अथवा योजना ह्यांचे पेटंट होऊ शकत नाही. त्यांचे शब्दांत रूपांतर केले पाहिजे. कल्पना, पद्धति किंवा योजना ह्यांसंबंधी लेख अथवा पुस्तक लिहून त्याचा कॉपिराइट मिळविता येईल, परंतु त्याचे अभावी केवळ कल्पना, पद्धति अथवा योजना ह्यांस इंडियन पेटंट्स अँड डिझाईन्स अँक्ट संरक्षण देऊ शकत नाही ” असें हायकोर्टाने आपले मत व्यक्त केले.

गव्हाच्या १९४४-४५ मधील पिकाचा अंदाज

हिंदुस्थानातील गव्हाची एकूण लागवड १९४४-४५ मध्ये ३ कोटी, ४१ लक्ष एकर, म्हणजे त्यापूर्वीच्या वर्षीपेक्षा ५% अधिक भरेल, अशी अपेक्षा आहे. प्रांतवार वाटणी पहाता, पंजाबात ३३%, संयुक्तप्रांतांत २३%, मध्य-प्रांत-बंगालात ९%, मुंबईत ६%, सिंधमध्ये ४%- अशी लागवड आहे.

मुंबई प्रॉव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड

जाहीर करण्यांत येते की, ह्या बँकेची ३४ वी सर्वसाधारण सभा शनिवार ता. २९ सप्टेंबर १९४५ रोजी दुपारी ३ वाजता (न. स्टॅ. टा.) तिच्या रजिस्टर्ड ऑफिसांत, (सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरियल बिल्डिंग, ९, बेकहाऊस लेन, कोट मुंबई), खालील कामाकरिता भरविण्यांत येणार आहे.

- (१) ३० जून १९४५ रोजी संपणाऱ्या वर्षीचे तपासलेले हिशेब व डायरेक्टरांचा रिपोर्ट स्वीकारणे.
- (२) नफ्याची वांटणी व डिबिडेंड ठरविणे.
- (३) डायरेक्टरांची निवडणूक करणे.
- (४) ऑडिटर्स नेमून त्यांचे वेतन ठरविणे.

बोर्डाच्या हुकुमावरून,

मुंबई,
ता. २५-८-४५

वैकुण्ठ ल. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

भागांच्या तंबदिलीचे काम (ट्रान्स्फर बुक) १ ऑक्टोबर ते १५ ऑक्टोबर (दोन्ही दिवस धरून) बंद राहील.

संस्थेच्या दिवसेंदिवस वाढत जाण्याच्या प्रगतीवरील कांहीं महत्त्वाचे टप्पे

★ १९३६ संस्थापना

★ १९३७ उताऱ्यांची आवकसंख्या वहा हजारांवर

★ १९३८ लॉर्ड रे औद्योगिक प्रदर्शनात गौरवचिन्ह अर्पण करून संस्थापक कै. नानासाहेबांचा व्यक्तिशः सन्मान करण्यांत आला.

★ १९३९ शारदोपासक संमेलनप्रसंगी अच्युत श्री. न. चिं. केळकर यांचेकडून प्रशंसने उल्लेख केला. कॉंग्रेस वॉकिंग कमिटीच्या बैठकीस आलेल्या श्रेष्ठिकाडून कै. नानासाहेबांचा गौरव.

★ १९४० कॉमनवेलथ विमा कं. लि. च्या पुणे येथील नव्या प्रासादतुल्य इमारतीच्या उद्घाटनप्रसंगी १२,००० वर लोकांना संस्थेने भव्य उपाहार दिला.

★ १९४२ अपुऱ्या जागेनिमित्त संस्थेने जवळच्या इमारतीत व्याप वाढविला.

★ १९४३ आजवर पचास हजारांवर लोकांनी आश्रय दिला.

अन्ननिबंधन व जिकिरीचा प्रवास या अडीअडचणीत सुद्धा संस्थेची सहमत केल्याबद्दल संस्था जनतेची ऋणी आहे.

पूना गेस्ट हाउसचे

दहावे वर्षात पदार्पण

समुद्राच्या भरतीचा विद्युत्पादनाकडे उपयोग

व्यावहारिक योजना

नद्यांच्या उताराच्या किंवा धबधब्याच्या सहाय्याने वीज निर्माण करण्याची कल्पना आतां नवीन नाही. जेथे नदी वर्षभर वाहत नाही, अशा ठिकाणी धरणाने ती आडवून त्यातील पाण्याच्या सहाय्यानेहि वीज तयार केली जाते. हिंदुस्थानांतहि ठिकठिकाणी वीजगृहे स्थापन झालेली आहेत. खंडाळा घाटांतील सर्पिली वीजगृह सुप्रसिद्ध आहे. इंग्लंडमध्ये मोठ्या पाण्याच्या नद्या नाहीत, त्या कारणाने "हैड्रो-इलेक्ट्रिक" गृहे तेथे नाहीत. स्कॉटलंडमध्ये ती आहेत. ग्रेटब्रिटनमधील एकमेव मोठी नदी शॅनॉन हिचे वीजगृह बांधण्यांत आलेले आहे. इंग्लंडमध्ये ह्या दृष्टीने कांहीं करता येण्याजोगे नाही, म्हणून समुद्राच्या भरती-ओहोटीपासून वीज निर्माण कशी करता येईल, ह्याचा अभ्यास करण्यासाठी लॉर्ड ब्रॅबॅन्सन ह्यांच्या अध्यक्षतेखाली एक कमिटी नेमण्यांत आली होती.

समुद्राच्या भरतीचा उपयोग करावयाचा म्हणजे लाटांची उंची जेवढी ज्यास्त तेवढी हवी. इंग्लिश स्टोन्स येथील अरुंद सामुद्रधुनींतून २४ अब्ज गॅलन पाणी दिवसांतून दोनदां आंत-बाहेर वहाते. ह्या एकाच गोष्टीवरून किती शक्ति वाया जात आहे ह्याची कल्पना येईल. ह्या शक्तीचा उपयोग करण्याच्या शक्यतेचा विचार एका कमिटीने १० वर्षांपूर्वी केला व व्यावहारिक दृष्ट्या ते शक्य असल्याचे आपले मत नमूद केले. प्रत्येकी १७,००० अश्वशक्तीची ७२ टर्बाइन्स बसवावीत असे कमिटीने सुचविले. ही टर्बाइन्स सालिना २२ फो्टि युनिट्स वीज पुरविण्यास समर्थ झाली असती. व्याज भागवून सर्व खर्च लक्षांत घेऊन आणि भांडवली खर्चावर घसारा काढून अडीच पर्यांत एक युनिट इतक्या स्वस्त दरांत वीज पडली असती.

समुद्राची भरती-ओहोटी मनुष्याच्या नियंत्रणाखाली असल्याकारणाने, आपल्या जरूरीप्रमाणे वीज मिळेलच असे नाही, ही ह्या संघर्षातील महत्त्वाची अडचण आहे. लाटांपासून वीज उपलब्ध असेल, तेव्हा तिचा उपयोग पाणी खेचून वर घेऊन ते साठवण्याकडे करावा व त्या पाण्याच्या जोरावर जरूरी-प्रमाणे वीज तयार करावी, अशी त्यावर तोड काढण्यांत आली. परंतु त्यामुळे विजेची उत्पादन किंमत तीन पर्यापर्यंत गेली असती. कोळशावर तयार होणाऱ्या विजेस एका युनिटास चार पर्या खर्च येत होता, तेव्हा तिचेपेक्षा ही वीज स्वस्त पडली असती. तथापि, त्याच वेळेस कोळशाच्या लागींच्या धंधास मंदी होती, आणि वीज निर्मितीचा हा उपक्रम हाती घेतला असता, तर कोळशाचा उठाव आणखी कमी झाला असता, ह्या कारणाने ह्या योजनेचे योग्य ते स्वागत झाले नाही.

आतां ह्या प्रश्नाकडे सरकार पुनः लक्ष देत आहे. कोळशाची किंमत भरमसाट वाढली असल्याकारणाने, कोळशाची बचत झाली, तर ती हवीच आहे. आतां व्याजाचा दर पुढेकडच उतरला असल्याकारणाने, भांडवल स्वस्त दराने मिळू शकेल, व खर्चात बचत होईल हाहि एक मोठा फायदा आहे. त्याहिपेक्षा महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे, ग्रेट ब्रिटनमधील सर्व वीजगृहे एकमेकाशी जोडलेली असल्याकारणाने, समुद्राच्या पाण्यापासून मिळणारी वीज त्यांत मिळवून ती सर्व ठिकाणी खेळविण्याची सोय झाली आहे. पाणी पंपाने खेचून त्याचा मागून पुनः उपयोग करण्याची आतां आवश्यकता उरलेली नाही. वेगवेगळ्या समुद्र किनाऱ्या-जवळील भरती-ओहोटीची वेळ वेगवेगळी असते, ह्या गोष्टीचा फायदा घेऊन चौवीस तास अखंड वीज उत्पादन करून पुरविलेहि शक्य होणार आहे.

खरबज, गजकर्ण, भाजणे या सर्वांवर सर्वमान्य उपाय योजना

★ मलम ★ लोशन ★ साबण ★ पावडर ★

व्ही.पी. बेडेकर
आणि सन्स लि.
मुंबई.
मसाल्याचे
व्यापारी
पुणे एजंटः—
द. ना. हेजीव

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

Asha

सुंदर व रसिक स्त्रियांची निवड

आशा

सौंदर्य साधनें

विक्रीसंघटनेचा व्याप
पेशावर ते मद्रुरा व केंद्रा ते
कलकत्त्यापर्यंत पसरला आहे.

(स्वतःचे डेपो : मुंबई-गोवा-बंगलोर-दिल्ली)

बरील माल तयार करणाऱ्या महाराष्ट्रीय शास्त्रज्ञांचा कारखाना

दि आयडिअल इन्स्ट्र्यूट

४५, प्रिंसेस स्ट्रीट, मुंबई २.

कारखान्याच्या वाढीसाठी टेची घेणे आहेत.

शुद्ध निलगिरी तेल.

नोगी आणि कं. मुंबई ४

दि व्हलकन इन्शुरन्स कं. लि.

—पुणे शाखा—

१७९, कर्वे बिल्डिंग, लक्ष्मी रोड.

आग, मोटार, अपघात व वर्कमेन्स कॉपन्सेशन ह्यांचे विमे स्वीकारणारी प्रमुख स्वदेशी कंपनी.

एजन्सी व इतर माहितीसाठी चौकशी करा :

ब्रँच सेक्रेटरी.

दी भारत इंडस्ट्रियल बँक लि.,

— : पुणे शहर : —

शाखा:—पुणे लष्कर, बारामती, लोणावळा, बेलापूर रोड, खोपोली, ओझर (जि. नासिक)

एकूण खेळते भांडवल रु. ३२ लाखांचेवर

बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्स

श्री. के. व्ही. केळकर, M. A., LL. B. (अभ्यक्ष)	श्री. बी. वी. वाळवेकर, M. L. A. (उपाध्यक्ष)
श्री. वि. वि. वर्तक	श्री. डी. डी. देशपांडे, B. E. (Ele. & Mech.)
शेट गोवर्धनदास विठ्ठलदास	श्री. के. बी. साळवेकर
सौ. इन्दुमतीबाई फडके, B. A. (Hons.)	श्री. बी. पी. केळकर
शेट वाढीलाल साकळचंद	श्री. बी. बी. भाजेकर, B. A., B. Com., LL. B.
श्री. एम्. एन. परांजपे, B. Sc.	श्री. के. पी. जोशी

शेअर विक्री चालू आहे.

(गतवर्षी ५ टक्के करमाफ डिडिंड दिले आहे.)

* मुंबई, नगर, नासिक, बेंगलोर, असिकिरी, बेळगांव, धारवाड, हुबळी, कोचीन, कालिकत वगैरे गांवांवर डिमांड ड्राफ्ट्स दिले जातात.

—सर्व प्रकारचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात.—

रा. बा. साळवेकर, B. A., LL. B. } मॅनेजिंग
नि. ना. क्षीरसागर } डायरेक्टर्स

प्रगतिपथावरील नवा
मै ला चा — द ग ड

सन १९४४ मधील प्रगति

नव्या कामांत ७० टक्के वाढ

खर्चाचे प्रमाण फक्त १२%

— आपला विमा किंवा एजन्सी आजच घ्या —

दि औंध म्यूच्युअल लाइफ
अशुरन्स सोसायटी लि., पुणे.

आर. जी. साठे
सुपरिटेण्डेंट

व्ही. जी. जोशी
मॅनेजिंग डायरेक्टर

अत्यंत गुणकारी—

कामगार बाही तेल

व

माधव गोकुल हेअर ऑईल वापरा.

म. गो. कुलकर्णी

किराणा-भुसार मालाचे व्यापारी,
फडतरे चौक, सदाशिव पेठ, पुणे २.

— : साठे विस्किट्टे : —

ऑरेंज व श्रूसवरी

आतां स्थानिक भाहकांस अल्प प्रमाणांत मिळू लागलीं. युद्धसमाप्ती झाली असल्याकारणानें परगांवांचे भाहकांसहि हळू हळू मिळू शकतील.

—साठे विस्किट्टे कं., पुणे २

तयार कपड्यांचे
व्यापारी

महिंद्रकर बदर्स

गिरगांव, मुंबई नं. ४

व बुधवार चौक, पुणे.